

Stenografični zapisnik

sedme seje

deželnega zbora kranjskega

v Ljubljani

dné 3. oktobra l. 1883.

Nazoči: Prvosednik: Deželni glavar Gustav grof Thurn-Valsassina. — Vladina zastopnika: Deželni predsednik baron Andrej Winkler in c. kr. okrajni glavar grof Anton Pace. — Vsi članovi razun: Knezoškof dr. Janez Zlatoust Pogačar, Josip Braune, dr. Robert Schrey pl. Redlwerth in baron Alfons Zois.

Dnevni red:

1. Branje zapisnika 6. seje deželnega zbora dné 29. septembra 1883.
2. Naznanila zborničnega predsedstva.
3. Vtemeljevanje predloga deželnega poslanca gospoda dr. Vošnjaka gledé zboljšanja materijelnih razmér kmetskega stanú.
4. Vtemeljevanje predloga deželnega poslanca gospoda Šuklje-a gledé naprave poljedelske-, oziroma vinorejske šole na Dolenjskem.
5. Poročilo verifikacijskega odseka o volitvi deželnih poslancev veleposestva. (Priloga 21.)
6. Poročilo verifikacijskega odseka o volitvi deželnega poslanca za kmetske občine Črnomelj-Metlika. (Priloga 23.)
7. Poročilo odseka za volilno reformo o pre naredbi deželnega volilnega reda. (Priloga 29.)
8. Ustno poročilo finančnega odseka o §. 11., marg. štev. 6., letnega poročila.
9. Ustno poročilo finančnega odseka o §. 11., marg. štev. 7., letnega poročila.
10. Ustno poročilo finančnega odseka o zgradbi mostú čez Kulpo pri Vinici. (Priloga 20.)

Stenographischer Bericht

der siebenten Sitzung

des krainischen Landtages

zu Laibach

am 3. Oktober 1883.

Anwesende: Vorsitzender: Landeshauptmann Gustav Graf Thurn-Valsassina. — Vertreter der k. k. Regierung: Landespräsident Andreas Freiherr von Winkler und der k. k. Bezirkshauptmann Anton Graf Pace. — Sämmtliche Mitglieder mit Ausnahme von: Fürstbischof Dr. Johann Chrysostomus Pogačar, Josef Braune, Dr. Robert von Schrey Edler von Redlwerth und Alfons Freiherr von Zois.

Tagesordnung:

1. Lesung des Protokolls der 6. Landtagsitzung vom 29. September 1883.
2. Mittheilungen des Landtagspräsidiums.
3. Begründung des Antrages des Landtagsabgeordneten Herrn Dr. Vošnjak, betreffend die Verbesserung der materiellen Verhältnisse des Bauernstandes.
4. Begründung des Antrages des Landtagsabgeordneten Herrn Šuklje, betreffend die Errichtung einer Ackerbau-, beziehungsweise Weinbauschule in Unterkrain.
5. Bericht des Verifikationsausschusses über die Wahl der Landtagsabgeordneten aus dem Großgrundbesitze. (Beilage 21.)
6. Bericht des Verifikationsausschusses über die Wahl eines Landtagsabgeordneten für die Landgemeinden Tschernembl-Mödling. (Beilage 23.)
7. Bericht des Wahlreformauschusses über die Änderung der Landtagswahlordnung. (Beilage 29.)
8. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über den §. 11., marg. 6, des Rechenschaftsberichtes.
9. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über den §. 11., marg. 7, des Rechenschaftsberichtes.
10. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses, betreffend den Brückenbau über die Kulpa bei Weinitz. (Beilage 20.)

11. Ustna poročila finančnega odseka o peticijah:

- a) Riharda Dolenca, vodje vino- in sadjerejske šole na Slapu, za remuneracijo;
- b) Andreja Lenarčiča, pristava vino- in sadjerejske šole na Slapu, za remuneracijo;
- c) in d) „Glasbene Matice“ za podporo;
- e) „Glasbene Matice“ za prostor v reduci;
- f) gimnazijskega ravnateljstva v Kočevji za podporo ubogim učencem;
- g) podpornega društva dijakov v Novem mestu za podporo.

Obseg: Glej dnevni red razun 5., 7., potem 11. c in e točke.

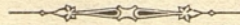
Seja se prične ob 15. minuti čez 11. uro dopoldne.

11. Mündliche Berichte des Finanzausschusses über Petitionen:

- a) des Richard Dolenc, Directors der Wein- und Obstbauschule in Slap, um Remuneration;
- b) des Andreas Lenarčič, Adjunkten an der Wein- und Obstbauschule in Slap, um Remuneration;
- c) und d) der „Glasbena Matica“ um Subvention;
- e) der „Glasbena Matica“ um Überlassung einer Lokalität im Redoutengebäude;
- f) der Gymnasialdirection in Gottschee um Unterstützung für arme Schüler;
- g) des Studenten-Unterstützungsvereines in Rudolfswerth um Unterstützung.

Inhalt: Siehe Tagesordnung mit Ausnahme der Punkte 5, 7, 11 c und e.

Beginn der Sitzung um 11 Uhr 15 Minuten Vormittags.

Deželni glavar:

Potrjujem, da je slavni zbor sklepčen in pričnem sejo. Prosim gospoda zapisnikarja, zapisnik zadnje seje prebrati.

1. Branje zapisnika 6. seje deželnega zbora dne 29. septembra 1883.**1. Lesung des Protokolls der 6. Landtags-sitzung vom 29. September 1883.**

(Zapisnikar bere zapisnik zadnje seje v nemškem jeziku — Der Schriftführer liest das Protokoll der letzten Sitzung in der deutschen Sprache.)

Deželni glavar:

Želi morebiti kdo gospodov, da se prebrani zapisnik nekako popravi? Ako ne (nihče se ne oglasi — Niemand meldet sich), je zapisnik odobren.

Velečastiti gospodje poslanci!

(Poslanci vstanejo — Die Abgeordneten erheben sich von ihren Sitzen.)

Jutri obhajamo god presvitlega cesarja. Pri naznanjeni sv. maši prosimo Vsegamogočnega, da nam še veliko let v blagor države in dežele ohrani milostljivega vladarja. Za god voščimo presvitlemu cesarju, kar njih Veličanstvo sami želé, mir in zadovoljnost med národi, k temu sodelujmo, kar je v naših močéh.

Ich bitte, Herr Landeschef, die ehrfurchtsvollen Glückwünsche an die Stufen des Allerhöchsten Thrones gelangen zu lassen.

(Ves zbor navdušeno trikrat kliče: „Živijo in Slava!“ — Die ganze Versammlung stimmt in ein dreimaliges „Živio! und Hoch!“)

Deželni predsednik baron Winkler:

Radostno vstrežem želji gospoda deželnega glavarja.

2. Naznanila zborničnega predsedstva.**2. Mittheilungen des Landtagspräsidiums.****Deželni glavar:**

Preden prestopimo k dnevnomu redu, imam omeniti, da je samo ena peticija slavnemu zboru prispela, in sicer:

Ich überreiche eine Petition der philharmonischen Gesellschaft in Laibach um Gewährung einer Subvention. (Izroči se finančnemu odseku — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

3. Vtemeljevanje predloga deželnega poslanca gospoda dr. Vošnjaka**gledé zboljšanja materijelnih razmer deželne kmetskega stanú.****3. Begründung des Antrages des Landtagsabgeordneten Herrn Dr. Vošnjak, betreffend die Verbesserung der materiellen Verhältnisse des Bauernstandes.**

Poslanec dr. Vošnjak:

Slavni deželni zbor!

Predlog, katerega sem slavnemu zboru v poslednji seji izročil, nasvetuje, da se naj deželnemu odboru naroča sklicati anketo, ki bi preiskovala uzroke slabih materijelnih razmer našega kmetskega stanú in potem stavi svoje predloge deželnemu zboru v prihodnji sesiji.

Ni treba dokazovati, kako zeló kmetski stan hira, ne samo na Kranjskem, temveč sploh po vsej Evropi. Glasovi, ki dohajajo o teh razmerah iz sosednjih dežel in družih držav, vsi jednako potrjujejo, da posebno v zadnjih 20 letih je kmetski stan, namestu da bi napredoval, v materijalnem oziru rapidno propadal. Če pogledamo v oficijalne liste, nahajamo cele strani napolnene z oznanili o eksekutivnih dražbah kmetskih gruntov, ki oznanujejo žalostni konec kmetskih obitelji, ker do take dražbe pride še le takrat, kadar se je kmetu že vse njegovo premakljivo blago zarubilo in prodalo. Če pogledamo v gruntne knjige, najdemo uknjžene take ogromne svote hipotekarnih dolgov na kmetskih posestvih, da še misliti ne moremo, kako bi se poravnali. V statističnega mesečnega lista zadnjem zvezku se nahajajo številke hipotekarnih dolgov za vse dežele avstrijske, in iz teh poizvedamo, da je na Kranjskem intabuliranih na kmetskih posestvih 54,885.000 gld. hipotekarnih dolgov z raznimi obrestmi; največ svot po 5%, nekoliko pa tudi po 6% do 10% in celo 13% in višje. Največ teh dolgov je narastlo od leta 1848., ko se je kmetsko ljudstvo sicer oprostilo tlake in desetine, pa ne vajeno take svobode, kakeršna se mu je najedenkrat dala, se nje krivo posluževalo. Državno postavodajstvo pa se ni oziralo na kmetski stan ter v postavah brez praktične podloge preziralo njegove potrebe in posebnosti.

Daljni dokaz, kako kmetski stan propada, nam je izseljevanje iz dežele, kar bi se gotovo ne godilo tako obilno, ko bi se kmetje mogli preživeti doma. In tako žalibog vidimo, da se naše kmetsko ljudstvo izseljuje iz domovine ali čez morje ali v sosednje dežele si kruha iskat. Nasledke tacega izseljevanja čutimo potem tudi v tem, da bolniški troški neizmerno naraščajo, ker sto in sto naših ljudij se mora oskrbovati v javnih bolnicah zvanaj dežele, kar stane deželo 60.000 do 70.000 gld. na leto.

Vse to nam kaže zares žalostno stanje našega kmetskega ljudstva in cele naše dežele, ktera je v prvi vrsti poljedelska in šteje največ kmetskega prebivalstva. Iz statističnega izkaza od leta 1879. vidimo, da je mej 484.000 prebivalci 54.600 kmetskih posestnikov, ki imajo 113.300 poslov in 158.000 rodbinskih članov in da skupaj 337.000 ljudij spada na kmete, tedaj je vkupno tri četrtine prebivalstva kmetskega stanú in le ostali del se od trgovine in obrtnije živi. Kako pa se more trgovina in obrtnija razvijati, ako mej najštevilnejšem delom prebivalstva,

mej kmetskimi ljudstvom zaradi njegove ubožnosti ne najde konsumentov?

In kaj je krivo očividnemu hiranju kmetškega stanú? Kakor sem že omenil, se od 1848. leta, ko se je začelo birokratično-centralistično vladanje, do novejšega časa postavodajstvo ni skoraj nič oziralo na kmetški stan. Dovolilo se je oderuhom pobirati vsakojake obresti in dolgove vsake vrste intabulirati na zemljišča in, dasi je dobro za javno pravo imeti urejene gruntne knjige, je ravno ta inštitut našemu kmetskemu stanu močno škodoval, ker je vsak upnik, kadar je kaj kmetu posodil, se dal precej intabulirati in tako so nastali sedanji neizmerni dolgovi. Največ teh dolgov je nastalo iz neizplačanih dedščin in kupnin. Zato bi bila velika potreba, da se dedno pravo, ki je še iz rimskih časov, za naš kmetški stan spremení in uredí. Patrimonijalno premoženje, ako je v gotovini ali v vrednostnih papirjih, se lahko razdelí, ali kmetsko posestvo se ne sme in ne more tako razdejeti, kakor denar ali papirji. Tedaj bi se dedno pravo na kmetih moralo že zdavnaj tako urediti, da bi glavni dedič, ki ostane na gruntu, neko večjo pravico imel do patrimonijalnega posestva, kakor njegovi sodediči.

Druga napaka je po mojem mnenji, da se smejo intabulirati na kmetska posestva neplačane kupnine. Naš kmet, če ima gotovega denarja le toliko, da plača vadium in neznamen del kupnine, si le prerad k svojemu zemljišču kupi kak kos zemlje. Pozneje se tolaži, bom že izplačal, kar ostanem na dolgu; kupnina se pa intabulira na njegovo posestvo in kmet pride v če dalje večje dolgove, ker še obrestij plačati ne more.

Vsled samouprave so tudi javna bremena za kmeta silno narastla, ker imamo zraven državnih davkov še deželne, okrajne, občinske itd. priklade, ki se plačujejo v gotovem denarju. Kako je kmet v stanu prisluziti si toliko gotovega denarja, kolikor se dan za dnevom od njega zahteva? Tedaj se ni čuditi, da tako silno propada kmetški stan. Z rastočo revščino pa se množe berači, in to je spet velika nadloga, ki kmetu hudo breme nalaga. Berači se klatijo po deželi, dobivajo obleko, denar in druge reči, kar vse skupaj večkrat toliko znaša, kolikor kmet davka plačuje. In od tega bremena ni noben kmet izvzet, ker se berači, zlasti pa cigani, klatijo najraje po vaséh in posameznih kmetskih hišah.

Pravosodstvo bi se gledé na kmetijske razmere tudi moralo predrugačiti. Urejena justica je se vé da dobra stvar, ali bi se vender morala za kmeta urediti tako, da bi ne imel plačevati tako silnih stroškov pri vsakem pravnem činu. Zapuščinske razprave, namestu da bi se pri sodnjah brezplačno razpravljale, se navadno izročujejo notarjem; tožbe, če so še tako malenkostne, sodnije navadno advokatom nakazujejo, namesto da bi jih kratkim potom reševale, in tako se zgodi, da v nekaterih okrajih stroški za taka pravosodna dela znašajo toliko, kolikor direktni davki.

Kdo se bo potem čudil, da kmet ne more zmagovati naloženih mu bremen in da leto za letom v huje dolgove zabrede, posebno če pridejo zaporedoma slabe letine, kakeršne so bile v zadnjih 10. letih. Omeniti mi je žalibog nesrečne prikazni, da se v mnogih krajih le prehudo širi žganjepijanstvo, katero je že marsikaterega nesrečneža spravilo na kant. K vsem tem nadlogam pride še konečno velika konkurenca

zunanjih dežel v gospodarskih pridelkih, za žito iz Rusije in Amerike, za vino iz Hrvatske in Ogerske, da domači pridelki nemale prave cene. Kako bo potem kmet prišel do gotovega denarja, katerega mu je vsaki dan treba za javne in domače potrebe? —

Navel sem celo vrsto nadlog, ki tarejo kmeta in zavoljo katerih materijalno propada naš kmetški stan. Nastane zdaj vprašanje, ali je sploh mogoče še pomagati in kako? Razmere so res hude, pa obupati še ne smemo. Številke, katere sem navel o hipotekarnih dolgovih, so res neizmerne. Človek bi sodil, da se take ogromne svote nikdar ne bodo dale poravnati in da mora priti do splošnega poloma, ker je le še malo kmetov, ki so pravi lastniki svojih zemljišč, večina pa samo še po milosti svojih upnikov. A mi moramo misliti na sedanje denarne razmere in da je danes denarni promet ves drugačen kakor prej. Ako se je za odkup gruntne odveze na Kranjskem izplačalo kacic 9 do 10 milijonov goldinarjev, ne smemo obupati, da se tudi hipotekarni dolgovi ne bi dali amortizirati.

Pri drugem vprašanji, kako pomagati, moramo imeti pred očmi na jedni strani tista kmetijstva, katera so še v razmerno dobrem materijalnem stanu, da jih obvarujemo propada, na drugi strani pa oni del kmetijstva, ki je že v dolgove zabredel in le še odvisi od prizanesljivosti upnikov.

Ohraniti, kar še ni propalo, se bo dalo po postavah posebnostim kmetškega stanú primernih. Da se pa omogoči amortizacija hipotekarnih dolgov, bo morala dežela sama napraviti denarni zavod: deželno hipotekarno banko.

Zakonodajstvo se bo v prvi vrsti moralo pečati z dednim pravom na kmetih, kjer ne more tako ostati, kakor je dozdej v navadi. Nek pot se mora najti, da tisti dedič, ki prevzame kmetsko posestvo, ne bo imel preveč izplačati na dedščinah in se ne bode pri nastopu kmetije v take dolgove zakopal, da se propad kmetije že naprej vidi. Pri centralni vladi na Dunaji so se že začeli posvetovati o tem za kmetijstvo velevažnem vprašanji ter mislijo na postavo, s katero bi se uredilo dedno pravo na kmetih in določil za kmete neki eksistenčni minimum, ki se ne bode smel prodajati po eksekutivni dražbi, da se tako ohrani neodvisno kmetijstvo. V Ameriki že imajo tako postavo, po kateri je zabranjeno po eksekuciji segati na celo kmetijo — Heimstättengesetz. Tudi na Nemškem kaj jednacega nameravajo, da se zabranijo dražbe kmetskih gruntov in se ne pahne toliko nesrečnih rodbin v beraštvo ter se s tem ne množi število državi nevarnih socialistov. Nadalje bo se moralo omejiti pravo intabuliranja dolgov na kmetska posestva. Tega mnenja je tudi slavni nemški učenjak bivši minister dr. Schäffle, kateri nasvetuje, da bi se zneski iz neplačanih kupnin in dednih deležev ne smeli intabulirati na kmetska posestva. Ako se to zabrani, potem zapremo tisti vir, iz katerega največ dolgov na kmetskih posestvih nastaja. Sploh se bo moralo jedenkrat rešiti agrarno vprašanje in kmetijstvo tako podpirati, da bo pridnemu posestniku mogoče, toliko prihraniti za svoje dediče, da ne bode treba zemljišča preobložiti s pravicami in dednimi deleži. Agrarno vprašanje je gotovo težavno, ali lotiti se ga vender moramo, da ne pridemo do nevarne socialne krize. Država mora dalje skrbeti, da pravosodje ceneje postane, zlasti da se kmetske zapuščinske razprave vršijo kolikor mogoče brez stro-

škov in da ne bodo sodnije pri vsaki pravdi zahtevale odvetniške intervencije.

To je tedaj naloga državnega in deželnega zakonodajstva, ako hoče pomagati kmetškemu ljudstvu. Pa treba je brze pomoči, ker je naše kmetško posestvo večinoma že tako v dolgove zabredlo, da kmet prav za prav ni več lastnik svoje zemlje, ampak njegovi upniki so pravi lastniki in kmet živi le na milost in nemilost na svoji zemlji, ker upniki ne silijo k prodaji, ne vedoč, kaj bi s tacimi zemljišči potem začeli. Omenil sem že amortizacijo hipotekarnih dolgov. Da se omogoči, morala bo dežela sama osnovati kak denarni zavod, čegar nalog bi bil amortizacija dolgov na kmetških posestvih.

O vsem tem in mnogih drugih vprašanih se bo imela posvetovati enketa, katero predlagam, ter potem storiti kmetijstvu koristne sklepe.

Iz teh nagibov tedaj sem izročil svoj predlog, katerega slavnemu zboru prav gorko priporočam. Ako se našemu trudu in delu, kar upam, posreči, da zares dejansko pomagamo našemu vrlemu kmetškemu stanu, postavili si bomo večni spomin v hvaležnih srcih naših potomcev; postavili pa bomo s tem tudi najtrdnější temelj naši slovenski narodnosti, kajti, ako bo naš kmetški stan materijalno dobro urejen, potem se nam nikdar ni bati nobene sile nasprotnih političnih sistemov, niti pritiska tujih narodov. Potem bomo Slovenci res svoji gospodarji v svojem domu, na slovenskih tléh, in s tem, da smo se trudili za blagostanje kmetškega stanú, skrbeli smo najbolj za blagor vsega slovenskega národa. (Živioklici.)

V formalnem oziru nasvetujem, da se izroči moj predlog gospodarskemu odseku v pretres. (Dobro-klici.)

(Obvelja. — Angenommen.)

4. Vtemeljevanje predloga deželnega poslanca gospoda Šuklje-a glede naprave poljedelske-, oziroma vinorejske šole na Dolenjskem.

4. Begründung des Antrages des Landtagsabgeordneten Herrn Šuklje, betreffend die Errichtung einer Ackerbau-, beziehungsweise Weinbauerschule in Unterkrain.

Poslanec Šuklje:

Slavni zbor!

V tej visoki zbornici imam jaz čast z nekaterimi svojimi kolegi zastopati našo Dolenjsko stran.

Kdor pozna to stran naše dežele, bo rad pritrtil, da jo je narava z raznimi zakladi bogato obdarila; ob enem mi bo pa tudi moral priznavati, da je ta stran naše dežele silno zanemarjena, v vsakem oziru zapuščena.

Poglejmo nekoliko materijelni položaj naše Dolenjske strani. Glavni viri materijelnega blagostanja, viri, kateri povsod največ denarja privabijo v deželo, povse manjkajo po Dolenjskem. Obrtnije, razvitega prometa pri nas na Dolenjskem ni in ga gotovo tudi

ne bo, dokler ne bo potrebne komunikacije, zlasti železnice. Povsod drugod po širokem našem cesarstvu se zidajo železnice, elekrika bo kmalo tekmovala s parom, le pri nas na Dolenjskem k večem še kak samotni voznič svojo utrujeno živino podi čez strme klance, čez katere je gospodarska modrost preteklega stoletja izpeljala dolenjske ceste. Vsa Dolenjska je tedaj izključljivo navezana na kmetijstvo, zlasti pa na vino- in sadjerejo. Vsi smo prepričani, da je Dolenjska stran za te stroke gospodarstva jako prikladna in ko bi se naš dolenjski kmet v tem oziru izobrazil, bi gotovo imel dobrega zaslužka. Ako je to istina, gospôda moja, potem treba gledati, da kolikor mogoče povzdignemo kmetijstvo na Dolenjskem, sicer ta lepa stran naše dežele materijelno popolnoma propade in namesto zdravega in krepkega národa, ki bo zmožen prenašati državna bremena, bomo imeli le agrarni proletarijat.

Moja gôspoda, v vsakem oziru je na Dolenjskem kmetijstvo, zlasti sadjereja in vinoreja, v jako slabem stanju. O poljedelstvu, ki je na Dolenjskem še zmiraj na tistej stopnji, na kateri so druge dežele že pred 100 leti bile, še govoril ne bom. Gledé sadjereje le toliko omenim, da je Dolenjska kakor navlaš ustvarjena za to stroko kmetijstva, podnebje vgodno in da bi v tem oziru naša Dolenjska lahko tekmovala z južno Tirolsko. To mi bo vsaki pritrtil, kdor pozna razmere dolenjskih krajev. In vendar prekoračite lahko velike daljave, ne da bi našli eno plemenito jabelko, en žlahten sad. Na Gorenjskem, kjer je podnebje mnogo slabše, je v tem oziru vse mnogo bolje, in če Dolenjec stopi v Gorenjsko vas, se ne more dosti načuditi lepemu, žlahtnemu sadju.

Kako pa je pri nas na Dolenjskem z vinorejo? Res je, gospôda moja, da imamo nekoliko umnih gospodarjev; res je, da v nekaterih krajih, posebno v Metliškem, Krškem in Kostanjeviškem okraji prav zdravo in dobro kaplico pridelujejo; ali z žalostjo moram reči, da je vinoreja na Dolenjskem sploh še zmiraj zanemarjena. Sklicujem se na obširno poročilo strokovnjaka, vodjo Slapske šole, gospoda Dolenca. Ta je bil leta 1879. od deželnega odbora odposlan na Dolenjsko, da se seznaní z ondotno sadjerejo in vinorejo. On je o tem obširno poročilo sestavil. Jaz sem prebral to poročilo in moram z težkim sreeom reči, da nisem mogel ugovarjati hudim tožbam gospoda Dolenca o teh strokah gospodarstva na Dolenjskem. V omenjenim poročilu sklicuje se gospod vodja na to, da imamo na Dolenjskem po svojih vinogradih veliko slabih, podnebjem neprimernih trt, da mešamo trte, ne oziraje se na to, kdaj kaka trta dozoruje, da jih slabo obrezujemo, slabo obdelujemo in pa, da se opazuje pri naših vinogradih na Dolenjskem splošni pomanjkljaj, da se povsod prezgodaj trga.

Ravnokar se je gospod poslanec dr. Vošnjak skliceval na to, da naše vino težko konkurira z vinskimi pridelki iz Hrvatske in Ogrske, Istre in Štajerske. To je naravno in v sedanjih razmerah tudi ne bo drugače. Omenjeni strokovnjak, gospod Dolenc, pravi v svojem poročilu (bere — liešt):

„Die einzige, wahre und richtige Ursache, welche an der so geringen Qualität des unterkrainer Weines Schuld trägt, ist und bleibt bis auf weiteres — die Unkenntniß, die höchste Primitivität, sei es im Weinbau selbst oder in der Kellerwirtschaft. Ich kann sagen, daß mir der Weinbau beinahe sämmtlicher österr. ungarischer

Weinländer bekannt ist, doch so primitiv, so jungfräulich — wie in Unterkrain — fand ich ihn wohl nirgendß.“

Jaz sem se o tej zadevi tudi posvetoval z drugim strokovnjakom, kateremu so dobro znane vse razmere v naši kranjske deželi, z gospodom Kramarjem. Pa mi je tudi pritrdil, da je vinoreja na Dolenjskem slaba in da je glavni vzrok temu položaju nevednost ljudstva.

Gospôda moja, če je pa vse to resnično (in žalibog da je), da je sadjereja in vinoreja na Dolenjskem vsled nevednosti ljudstva v tako slabem položaju, potem sledi po mojih mislih za nas dolžnost, da damo temu ljudstvu šolo, da mu priskrbimo zavod, kjer bi se prebrisal in na racionalno kmetijstvo priučil. Povsod vidimo, da je naše občinstvo na Dolenjskem zavzeto za take šole in tedaj sem se vsocialno postaviti tako šolo v svoj predlog, katerega imam danes čast tukaj vtrjevati.

Gospôda moja! Morebiti se bo ugovarjalo mojemu predlogu, da na Dolenjskem šola za sadjerejo in vinorejo ni potrebna, češ, da imamo tak zavod za Kranjsko na Slapu. Z druge strani se mi bode morda očitalo, da se moj predlog premalo ozira na neugodni položaj deželnega zaklada in da mu previsoka bremena nalaga.

Dovolite mi, gospôda moja, da prav na kratko odgovorim na te ugovore. Moram odkritosrčno reči, da mi Dolenjci od one šole na Slapu nimamo nobene koristi. Tudi takrat, ko se je sklenilo, ustanoviti to šolo, so se poslanci iz Dolenjske strani, gospodje Kramarič, Zagorec in Savinschegg, protivili šoli na Slapu in zahtevali tako šolo za Dolenjsko. Ako pomislimo, da ima Dolenjska 24.000 oralov vinogradov, tedaj petnajstkrat toliko, kakor Vipava z 1747 oral, potem moramo vendar smatrati, da je bila napaka osnovati tako šolo na Notranjskem, na deželni periferiji.

Čujejo se tožbe, da je Slapska šola slabo obiskovana. Jaz se temu ne čudim, ker vidim glavni vzrok v tem, da Dolenjci jako neradi v Vipavo pošiljajo svoje sinove. Priznavam sicer, da različnost podnebja ne upliva na teoretični pouk v trtojeji, ali vendar je na Dolenjskem sploh razširjen predsodek, da nam treba vsa drugačna vinoreja nego Vipavcem, in take predsodke oblastno ignorirati vendar ne gre. Nadalje, kakor je znano, je naš kmet strogo konservativen. On mora poprej sam viditi, kaj je koristno, teoretični nauk in teoretični nasveti nanj nič ne vplivajo. On hoče in se zna z vspehom učiti le iz avtopsije. Ker je pa Slapska šola preveč oddaljena od Dolenjske in ker Dolenjci nimajo prilike, potem avtopsije se prepričati o njenih uspehih, rečem še enkrat, da je od Slapske šole za nas Dolenjce splošne koristi premalo.

Kar se tiče drugega ugovora, da se premalo oziram na deželno blagajno in na slabe finančne razmere naše dežele, moram odkritosrčno reči, da nisem bil prijatelj onemu projektu, ki se je leta 1875. stavil v tej zbornici. Vsled tega projekta bila bi država za ustanovitev kmetijske šole na Dolenjskem 30.000 gld. dala, dežela naša pa bi bila doplačala še 80.000 gld. iz svojega zaklada. Take žrtve naše dežele so mi se prevelike zdele.

Jaz marveč mislim, da bo naša Dolenjska zelo zadovoljna, ako dobi vinorejsko in sadjerejsko šolo po izgledu Slapske šole, le da se še nakupi toliko travnikov, poljá in njiv, kolikor je potrebno v prvej

vrsti za živinorejo, od katere se potrebuje dobrega gnoja tudi za vinorejo. Vse to bi se dalo s primerno malim troškom doseči.

Pri tej priliki bi morebiti koristno bilo razpravljati tudi drugo vprašanje, ki se je stavilo od kompetentne strani: ali bi ne kazalo morebiti opustiti Slapsko šolo, ter jo prestaviti na Dolenjsko?

Gospôda moja! Dovolite konečno še kratko opazko. Jaz mislim, da imajo poslanci dolžnost, tolmačiti želje svojih volilcev, da se imajo skrbno ozirati na javno mnenje. Ako pogledate danes moj predlog, našli bodete, da je podpisan od vseh gospodov poslancev, katere so izvolile kmetske in mestne občine na Dolenjskem. To po mojem mnenji jasno dokazuje, da to, kar jaz danes predlagam, ni fingirana potreba, ampak, da gre tu za vitalno korist naše dežele, da se moj predlog ozira na želje vsega prebivalstva na Dolenjskem.

Čast mi je tedaj priporočiti prav toplo moj predlog; v formalnem oziru pa predlagam, da se ta moj predlog izroči gospodarskemu odseku v pretres. (Dobrokljici — Bravorufe.)

(Obvelja — Angenommen.)

5. Poročilo verifikacijskega odseka o volitvi deželnih poslancev veleposestva.

(Priloga 21.)

5. Bericht des Verifikationsausschusses über die Wahl der Landtagsabgeordneten aus dem Großgrundbesitze.

(Beilage 21.)

Poslanec Svetec:

Jaz prosim za besedo in stavim predlog, da bi se točka 5. in 7. iz današnjega dnevnega reda odstavile in djale na dnevni red prihodnje seje in sicer zastran tega, ker se o omenjenih točkah vršijo še neki dogovori.

Deželni glavar:

Želi kdo govoriti o tem? (Nihče se ne oglasi — Niemand meldet sich.)

Prosim tiste gospode, kateri se strinjajo s predlogom gospoda poslanca Sveteca, da se 5. in 7. točka za danes odstavite iz dnevnega reda, naj blagovolijo se vzdigniti. (Obvelja — Angenommen.)

6. Poročilo verifikacijskega odseka o volitvi deželnega poslanca za kmetske občine Črnomelj-Metlika.

(Priloga 28.)

6. Bericht des Verifikationsausschusses über die Wahl eines Landtagsabgeordneten für die Landgemeinden Tschernembl-Mödling.

(Beilage 28.)

Poročevalec Kersnik :

(Bere prilogo 28. — Sieht die Beilage Nr. 28) in predlaga :

Slavni deželni zbor naj sklene :

Volitev g. Ed. Deu-a kot poslanca kmetskih občin volilnega okraja Črnomelj-Metliškega se potrdi.

(Obvelja brez razgovora — Wird ohne Debatte angenommen.)

8. Ustno poročilo finančnega odseka o §. 11., marg. šte. 6., letnega poročila.

8. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über den §. 11, marg. 6, des Rechnungsberichtes.

Poročevalec Dev :

Meni je poročati o delovanju kranjskega deželnega odbora in sicer o §. 11., marg. št. 6., letnega poročila.

Sklep slavnega deželnega zbora dne 19. septembra l. 1882., vsled katerega se je imela c. kr. deželna vlada naprositi, da naj c. kr. okrajnim glavarstvom zaukaže, da brzo in energično izterjajo predplačiloma iz kranjskega zemljišno-odveznega zaklada na račun strank izplačane potne stroške, naznanil je deželni odbor deželni vladi ter povdarjal znameniti zastanek 20.695 gld. 58 kr. dotičnih predplačil. Koncem leta 1882. znašal je ta zastanek 17.482 gld. 94 kr. in do konca meseca junija l. 1883. se je zopet izterjalo 1693 gld. 65½ kr. Nasproti temu pa znašajo leta 1883. do zdaj na novo naukazana dotična predplačila na račun strank 1124 gld. 92 kr.

Odsek za letno poročilo predlaga, da slavni zbor to na znanje vzame.

(Obvelja brez razgovora — Wird ohne Debatte angenommen.)

9. Ustno poročilo finančnega odseka o §. 11., marg. šte. 7., letnega poročila.

9. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über den §. 11, marg. 7, des Rechnungsberichtes.

Poročevalec Dev :

Sedma številka letnega poročila v §. 11. se glasi (bere — ließt) :

„Pri sklepanji proračuna zemljišno-odveznega zaklada za l. 1883. vstavila se je med stroške plača še za enega uradnika pri c. kr. zemljišno-odveznih krajnih komisijah s 1350 gld. le pod tem pogojem, da se do konca l. 1882. c. kr. deželna vlada zaveže, da bode vsa opravila v zemljišni odvezi in uravnavi, kar bi jih bilo zoper pričakovanje še koncem leta 1884. nerešenih, preskrbela na ta način po državnih

organih, da njihove plače kakor tudi drugi dotični stroški ne bodo nikakor obtežili niti zemljišno-odveznega zaklada niti drugih deželnih sredstev. Na to se je ministerstvo za notranje zadeve z razglasom dne 20. septembra l. 1882., št. 4761, izjavilo, da se vlada ne zaveže dokončati dotična opravila do konca l. 1884., kar se je slavnemu deželnemu zboru na znanje dalo v seji dne 26. septembra l. 1882. Ker pa deželni zbor ni najdel povoda, o tej zadevi še kaj vkreniti, naznanil je deželni odbor c. kr. deželni vladi z dopisom št. 5800, dne 4. oktobra l. 1882., da ni v stanu pritrditi, da bi se vstanovila služba še enega komisarja v zemljišno-odveznih zadevah.“

Tudi tukaj nimam nič pridjati, ampak v imenu odseka za letno poročilo prosim, da slavni zbor to na znanje vzame.

(Obvelja brez razgovora — Wird ohne Debatte angenommen.)

10. Ustno poročilo finančnega odseka o zgradbi mostu čez Kulpo pri Vinici.

(Priloga 20.)

10. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses, betreffend den Brückenbau über die Kulpa bei Weinitz.

(Beilage 20.)

Poročevalec Dev :

Leta 1868. prosila je viniška občina, da se most čez reko Kopo na Hrvatsko sezida. Dopisovanje zavolj tega mostu je trajalo dalje časa in slavna deželna vlada se je zanimala za to podvzetje in vsled tega se je tudi ogledna komisija podala na lice mesta in vršilo se je sledeče (bere prilogo 20. — ließt die Beilage 20) :

„Finančni odsek predlaga :

Slavni deželni zbor vzame naj to poročilo o sedanjem stanju zgradbe upitnega mostu odobrovalno na znanje ter naj postopanje deželnega odbora o tej zadevi potrdi in sklene, da se znesek 1194 gld., ki vsled pre naredbe načrta po razmeri še pripade na tukajšnji sklad, prevzame na deželo kranjsko oziroma na deželni zaklad in da se to sporoči kralj. hrvatski deželni vladi.“

(Obvelja brez razgovora — Wird ohne Debatte angenommen.)

11. Ustna poročila finančnega odseka o peticijah :

- a) Riharda Dolenca, vodje vino- in sadjerejske šole na Slapu, za remuneracijo ;
- b) Andreja Lenarčiča, pristava vino- in sadjerejske šole na Slapu, za remuneracijo.

11. Mündliche Berichte des Finanzausschusses über Petitionen:

- a) des Richard Dolenc, Direktors der Wein- und Obstbauschule in Slap, um Remuneration;
- b) des Andreas Lenarčič, Adjunkten an der Wein- und Obstbauschule in Slap, um Remuneration.

Poročevalec dr. Vošnjak:

Slavni deželni zbor!

Lani je gospod vodja Slapske šole Rihard Dolenc priporočil deželnemu odboru, naj uvede praktični kurz za učitelje na Slapski šoli. To se je storilo ter je lani kurz trajal tri tedne in se ga je 14 učiteljev vdeležilo. Letos je tudi bil kurz od 16. avgusta do 6. septembra in je bilo v kurz sprejetih 16 učiteljev in sicer 14 na deželne in 2 na lastne stroške. Vsled vpeljave učiteljskega kurza učitelji Slapske šole nimajo nobenih počitnic. Poprej so imeli 14 dni počitnice in sicer od 1. do 14. novembra in potem med letom nekoliko dni o Veliki noči. Ker ni kazalo skrajšati poduk za učence na šoli, ukazal je deželni odbor poduk končati 31. oktobra, in 1. novembra pa se zopet novo šolsko leto začne. Gg. Rihard Dolenc in Andrej Lenarčič sta menda edina med učitelji, ki nimajo počitnic. Priznati se pa tudi mora, da je podučevanje na učiteljskem kurzu jako težavno, zlasti za direktorja, kateri ima od jutra do noči s teoretičnem in praktičnem podučevanjem dosti opraviti.

Vodja Rihard Dolenc in adjunkt Andrej Lenarčič prosila sta deželni odbor, naj jima za izredni trud dovoli remunericijo. Deželni odbor ni mogel v tej zadevi nič ukreniti, ker ni imel nobene svote v ta namen, ampak je obe prošnji oddal deželnemu zboru, ki jih je izročil finančnemu odseku v pretres. Finančni odsek je pretresel obe prošnji in nasvetuje:

„Slavni deželni zbor naj dovoli gosp. vodji Rihardu Dolencu za poduk pri učiteljskih kurzih l. 1882. in 1883. remunericijo 60 gld. iz deželnega fonda Slapske šole“. (Obvelja brez razgovora — Wird ohne Debatte angenommen.)

„Slavni deželni zbor naj dovoli adjunktju Andreju Lenarčiču za poduk pri učiteljskem kurzu l. 1883. remunericijo 20 gld. iz deželnega fonda Slapske šole“. (Obvelja brez razgovora — Wird ohne Debatte angenommen.)

- c) in d) „Glasbene Matice“ za podporo;
- c) und d) der „Glasbena Matica“ um Subvention;
- e) „Glasbene Matice“ za prostor v reduti.
- e) der „Glasbena Matica“ um Ueberlassung einer Lokalität im Redoutengebäude.

Landeshauptmann:

Ich erlaube mir die beiden Gegenstände von der heutigen Tagesordnung abzugeben, weil mittlerweile Umstände eingetreten sind, welche ergeben haben, daß diese Gegenstände noch nicht spruchreif sind.

Ako ni ugovora (nihče se ne oglasi — Niemand meldet sich), se te dve točki odstavljata od današnjega dnevnega reda.

- f) gimnazijskega ravnateljstva v Kočevji za podporo ubogim učencem;
- f) der Gymnasialdirektion in Gottschee um Unterstützung für arme Schüler;
- g) podpornega društva dijakov v Novem mestu za podporo.
- g) des Studenten-Unterstützungsvereines in Rudolfswerth um Unterstützung.

Poročevalec Kersnik:

Slavnemu zboru ste došli dve prošnji in sicer nižje gimnazije v Kočevji in višje gimnazije v Novem mestu za podporo ubogih dijakov. Finančni odsek se je držal gledé rešitve teh dveh prošenj merila, po katerem so se ravnali prejšni deželni zbori ter je le neki razložek gledé zneska podpore za ti dve gimnaziji. Predlaga pa finančni odsek:

„Slavni deželni zbor naj sklene: Vodstvu c. kr. nižje gimnazije v Kočevji se dovoli v podporo ubožnih učencev 100 gld.“ (Obvelja brez razgovora — Wird ohne Debatte angenommen.)

„Slavni deželni zbor naj sklene: Podpornemu društvu dijakov na c. kr. višji gimnaziji v Novem mestu se dovoli podpora 200 gld.“ (Obvelja brez razgovora — Wird ohne Debatte angenommen.)

Deželni glavlar:

Dnevni red današnje seje je končan. Prihodnjo sejo odločim na saboto 6. oktobra.

Na dnevni red sledeče seje s privoljenjem postavljam:

Poročilo verifikacijskega odseka o volitvi deželnih poslancev veleposestva.

Poročilo odseka za volilno reformo o preuredbi deželnega volilnega reda.

Poročilo finančnega odseka o računskem sklepu norišno-stavbenega zaklada za l. 1882. in dotični predlog manjine.

Poročilo finančnega odseka o proračunu zemljiško-odveznega zaklada za l. 1884.

Poročilo finančnega odseka o deželnih hiralničnih ustanovah.

Ustno poročilo upravnega odseka o tem, da bi zavarovalne družbe zoper ogenj pripomogle k stroškom za požarne namene.

Ustna poročila finančnega odseka o peticijah:

- „Glasbene Matice“ za podporo;
- „Glasbene Matice“ za prostor v reduti;
- čipkarske šole v Gorjah za podporo;
- Karoline Hočevar za pokojnino;
- Ane Adamič-ove za miloščino.

Ustna poročila upravnega odseka o peticijah:

- občine Trzin zaradi vravnave potoka Pešata;
- občin Prem, Smerje, Čelje i. dr. za prena-redbo §§. 73. in 75. občinskega reda;
- okrajnega cestnega odbora Krškega za uvr-stenje Krško-Kostanjeviške okrajne ceste med državne ceste oziroma za podporo;
- posestnikov iz Račne, Sliynice in Št. Jurija zaradi vravnave potoka Šice;

ribičev iz krakovskega in trnovskega pred-mestja v Ljubljani za podporo.

Finančni odsek ima sejo jutri 4. oktobra ob 11. uri dopoldne. Odsek za volilno reformo ima tudi jutri sejo ob 11. uri dopoldne.

Der Ausschuss für die Wahlreform hält morgen Vormittag um 11 Uhr seine Sitzung.

Melden die Herren Obmänner keine weiteren Sitzungen an? (Nihče se ne oglasi — Niemand meldet sich. — Po prestanku — Nach einer Pause.) Die Sitzungen des Finanzausschusses und des Ausschusses für die Wahlreform collidiren, ich bitte daher etwas zu gedulden, damit eine Änderung getroffen werde.

Der Ausschuss für die Wahlreform versammelt sich mithin morgen um 11 Uhr Vormittag, der Finanzausschuss morgen um 4 Uhr Nachmittag.

Sklepam sejo.

Seja se konča ob 40. minuti čez 12. uro. — Schluß der Sitzung 12 Uhr 40 Minuten.

